

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ТУГАН-БАРАНОВСЬКОГО

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Монографія

Під редакцією докт.екон.наук, проф. Фролової Л.В.

**Кривий Ріг
Видавець ФО-П Чернявський Д.О.
2016**

УДК 65.012.001.76

ББК 65.29

I 66

*Рекомендовано до друку вченою радою Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
(протокол № 5 від 23.11.2015 р.)*

Р е ц е н з е н т и:

Анопій В.В., доктор економічних наук, професор, Львівський університет економіки і торгівлі;

Проданова Л.В., доктор економічних наук, доцент, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського;

Філіппова С.В., доктор економічних наук, професор, Одеський національний політехнічний університет.

I-66 Інноваційні механізми економічного управління підприємством: монографія / під ред. Л.В.Фролової. – Кривий Ріг: Видавець ФОП Чернявський Д.О. 2016. – 492 с. ISBN 978-617-7250-75-2

Монографію присвячено теоретичним і практичним проблемам обґрунтування інноваційних механізмів економічного управління розвитком підприємства. Розглянуто концептуальну модель економічного управління розвитком підприємства на основі інноваційних механізмів; складено типологію інноваційних механізмів; обґрунтовано інноваційний підхід до забезпечення стійкого економічного розвитку підприємства, управління стратегічним розвитком, вартісно-орієнтованого механізму економічного управління підприємством, управління інтелектуальним потенціалом, маркетингового механізму, механізму управління товарними запасами та розроблено систему функціонування стабілізаційного механізму на підприємстві.

Монографія призначена для використання керівниками, економістами, менеджерами підприємств, буде корисна науковим працівникам, викладачам економічних дисциплін, аспірантам, студентам і всім зацікавленим читачам.

УДК 65.012.001.76

ББК 65.29

ISBN 978-617-7250-75-2

© Л.В.Фролова, 2016
© Видавець ФОП Чернявський Д.О., 2016

Авторський колектив:

Л.В. Фролова, д.е.н., професор – передмова, розділ 2.1, 2.7, висновки;
Л.О. Лігоненко, д.е.н., професор – розділ 1;

С.О. Єрмак, к.е.н., доцент – розділ 2.3, 2.4, 8.4; І.В. Колодяжна, к.е.н.,
доцент – розділ 2.5; О.В. Корнілова, к.е.н., доцент – розділ 2.2;
А.В. Кулінська, к.е.н., доцент – розділ 9.2; О.О. Лісніченко, к.е.н.,
доцент – розділ 5; Н.В. Лохман, к.е.н., доцент – розділ 2.2;
К.С. Хаврова, к.е.н., доцент – розділ 2.6;

К.О. Іванчук, к.е.н. – розділ 2.1, 3; О.І. Литвинов, к.е.н. – розділ 2.1, 4;
А.О. Наторіна, к.е.н. – розділ 7;

Т.І. Носова – розділ 6; О.В. Ромащенко – розділ 8.1, 8.2, 8.3;
О.В. Роженко – розділ 9.1, 9.3, 9.4.

7.3 Практична реалізація інноваційного механізму ідентифікації виду маркетингової товарної стратегії у системі управління підприємством	316
Література	329
РОЗДІЛ 8. УПРАВЛІННЯ ТОВАРНими ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	334
8.1 Сучасні технології управління товарними запасами торговельного підприємства	334
8.2 Моделювання процесу структурування товарного асортименту та прогнозування розміру товарних запасів торговельного підприємства	345
8.3 Удосконалення політики взаємодії торговельного підприємства із постачальниками	350
8.4 Торгово-технологічні інновації в торгівлі на сучасному етапі розвитку України.....	362
Література	368
РОЗДІЛ 9. ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	373
9.1 Економічної безпеки підприємства: еволюція підходів до її визначення.....	373
9.2 Оцінка індикаторів загрози економічної безпеки України	383
9.3 Необхідність забезпечення економічної безпеки торговельних підприємств.....	396
9.4 Оцінка та моделювання економічної безпеки торговельних підприємств.....	405
Література	410
ВИСНОВКИ.....	420
ДОДАТКИ.....	422

безпека підприємства» згруповано за такими взаємно передумовленими та логічно послідовними ланками: захисту, стабілізації і розвитку. Ланка захисту передбачає протистояння загрозам та забезпечення безперервності операційної діяльності підприємства при зупинці темпів змін її обсягів та ефективності що постійно знижуються; ланка стабілізації окреслює досягнення беззбитковості діяльності підприємства, шляхом більш активного господарювання та адаптації; при ланці розвитку визначається зростання темпів обсягів та (або) ефективності діяльності підприємства.

За інтегрованим підходом, економічна безпека підприємства визначається як – стійкий стан рівноваги підприємства, за яким воно здатне зберігати та збільшувати свій певний бажаний стан як завгодно довго в умовах динамічного середовища господарювання та повертатися до цього стану після виходу з нього під впливом збурень, за допомогою ефективного механізму управління підприємством, який забезпечує досягнення найвищих фінансових результатів при найефективнішому використанні ресурсів.

Таке тлумачення економічної безпеки підприємства враховує її багатопредметність: здатність підприємства існувати за будь-яких умов та діяти згідно своєї економічної стратегії, стан захищеності та сталості господарської діяльності, можливість розвитку господарюючого суб'єкта, зосереджує увагу на комплексності механізму управління підприємством та досягненні максимально можливих фінансових результатів за умов ефективного використання ресурсів, поєднує переваги виділених підходів у визначенні питомої категорії.

9.2 Оцінка індикаторів загрози економічної безпеки України

Інноваційний механізм економічного управління є системою, важелі якої визначають упорядкованість економічної діяльності суб'єктів національного господарства, особливо коли національна економіка, ще не є єдиним комплексом, який функціонує як складова світового господарства. Це гальмує реалізацію національних економічних інтересів країни, які вимагають: припинення спаду економіки, досягнення економічної стабілізації та переходу до економічного зростання, технологічної модернізації економіки та

розвитку інфраструктури ринку або його складових, досягнення економічної незалежності.

Починаючи з 2014 року не тільки не відбулося покращення чи стабілізації економічного становища, а навпаки, ситуація ще більше загострилася і набула системного негативного характеру як на макро-, так й на мікрорівнях. Якщо економічна криза у 2014 році починалася у грошово-банківській сфері, а потім перекинулася на такі галузі як будівництво, металургія, хімічна промисловість, машинобудування, то на початку 2015 року процеси падіння охопили торгівлю як внутрішню, так й зовнішню, інвестиційну галузь та сферу послуг (табл. 9.1).

У табл. 9.1 представлені дані, що свідчать як Україна зі своїм економічним потенціалом невідворотно наближається до внутрішнього дефолту. Країна сьогодні має обмежені можливості самостійно підтримувати процес відтворення вже не тільки на рівні прирощення додаткового продукту, створення нового багатства, а й на рівні самозабезпечення.

Таблиця 9.1

Основні показники соціально-економічного розвитку України
за 2005-2014 роки, млн. грн.

Роки	ВВП України		ВВП України (в грн.) на душу населення		Споживчі витрати		Експорт товарів та послуг		Імпорт товарів та послуг	
	ВВП	Зміна	ВВП	Зміна	Споживчі	Зміна	Експорт	Зміна	Імпорт	Зміна
2005	441452	-	9406,7	-	337879	-	227252	-	-223555	-
2006	544153	+23.3%	11665,6	+24.0%	424060	+77.9%	253707	+46.6%	-269200	-49.5%
2007	720731	+32.5%	15542,1	+33.2%	558581	+77.5%	323205	+44.8%	-364373	-50.6%
2008	948056	+31.5%	20545,7	+32.2%	758902	+80.0%	444859	+46.9%	-520588	-54.9%
2009	913345	-3.7%	19871,4	-3.3%	772826	+84.6%	423564	+46.4%	-438860	-48.0%
2010	1082569	+18.5%	23648,0	+19.0%	914230	+84.5%	549365	+50.7%	-580944	-53.7%
2011	1316600	+21.6%	28851,5	+22.0%	1105201	+83.9%	707953	+53.8%	-779028	-59.2%
2012	1408889	+7.0%	30928,6	+7.2%	1269601	+90.1%	717347	+50.9%	-835394	-59.3%
2013	1454931	+3.3%	32028,5	+3.6%	1350220	+92.8%	681899	+46.9%	-805662	-55.4%
2014	1566728	+7.7%	36495,9	+13.9%	1409772	+90.0%	770121	+49.2%	-834133	-53.2%

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за підсумками першого півріччя 2015 року оцінює падіння валового внутрішнього продукту в 16,3 %, падіння промисловості - в 20,5 %. Про це повідомляється на сайті міністерства. Зазначається, що за цей

період обсяги виробництва в сільському господарстві знизилися на 9,3 %, а зростання споживчих цін склало 39,3% в порівнянні з початком року. Обсяги експорту товарів знизилися на 35,4%, а падіння реальної заробітної плати склало 23,9% [9].

У зв'язку з падінням національної економіки Кабінет Міністрів України затвердив два сценарії росту валового внутрішнього продукту та інфляції в країні. Йдеться про песимістичний та оптимістичний прогнози. Валовий внутрішній продукт країни в 2016 році за оптимістичним сценарієм збільшиться на 2 % при інфляції 12 %. Але макропрогноз містить і песимістичний сценарій, згідно з яким спад валового внутрішнього продукту в 2016 році складе 0,3 % при інфляції 14,7 %.

За оптимістичним сценарієм передбачається, що в 2017 році зростання економіки прискориться до 3,5 % при уповільненні інфляції до 8,1 %, а в наступні роки стабілізується на рівні 4 % при інфляції 5,5-5,2 %. Песимістичний сценарій передбачає: у 2017 році валовий внутрішній продукт збільшиться на 1 % при інфляції 10,3 %, але в 2018-2019 роках його зростання складе 3 %, інфляція сповільниться до 7,6-5,8 %. Державний бюджет України на 2015 рік побудований на оптимістичному сценарії розвитку ситуації, що передбачає падіння валового внутрішнього продукту країни на 5,5 % при інфляції 26,7 % [9].

У той же час Міжнародний валютний фонд і уряд при першому перегляді програми розширеного фінансування EFF погіршили прогноз падіння валового внутрішнього продукту країни в поточному році до 9 %, а інфляції – до 45,8 %. Національний банк України прогнозує спад валового внутрішнього продукту 9,5 % при інфляції 48 %. Раніше Європейський банк реконструкції і розвитку погіршив прогноз падіння валового внутрішнього продукту України у 2015 році до 9%.

Крім того, темпи падіння економіки України є найвищими серед решти держав світу з прогнозованим падінням валового внутрішнього продукту на 4 % до кінця 2015 року. Про це пише видання Bloomberg за результатами опитування експертів-економістів. За даними видання, експерти дослідили ситуацію в 47 країнах світу. Також до першої десятки рейтингу увійшли Бразилія, Аргентина, Хорватія, Сербія, Греція, Італія, Швейцарія і Казахстан.

Тому з метою прийняття органами державної влади обґрунтованих рішень необхідний моніторинг індикаторів економічної безпеки, який передбачає відстеження, аналіз та прогнозування

найважливіших показників розвитку економіки України. Індикатори економічної безпеки – статистичні показники економічного розвитку, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері [3]. Особливу увагу слід зосередити на таких індикаторах економічної безпеки: валовий внутрішній продукт, інфляція, дефіцит бюджету, економічне зростання, сальдо експорту-імпорту, державний борг, інтегрованість у світову економіку.

При дослідженні рівня економічної безпеки країни необхідно не тільки правильно визначити індикатори економічної безпеки, однак і точно встановити їх граничні значення. Граничні значення – це кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції та загрозові процеси в національній економіці.

Наближення індикаторів безпеки до допустимої величини свідчить про наростання загроз економічній стабільності, а перевищення їх граничних значень – про входження країни в зону нестабільності і, фактично, про реальну загрозу економічній безпеці національного господарства. Однак економічну безпеку доцільно розуміти ширше як прогресуюче та динамічне явище, бо національна економіка країни не може розглядатися як щось статичне. Якщо в державі спостерігаються економічний розвиток та зростання, то рівень економічної безпеки зміцнюється й закріплюється, а його граничні значення зміщуються у бік вищих показників або вводяться інші індикатори, котрі відображають новий рівень економічної безпеки національного господарства.

Але криза супроводжується, як правило, загрозами стабільності соціально-економічної ситуації і призводить до наближення показників до неприпустимого рівня безпеки. Тому динаміка граничних значень індикаторів безпеки породжує труднощі для визначення, відтак вони навряд чи можуть бути визначені на певний термін, а тим більше, запозичені з досвіду інших країн. Формування системи граничних значень індикаторів економічної безпеки – одне з найбільш актуальних і важливих завдань економічної науки. Тому треба більш детально проаналізувати загрози національному господарству країни, які загострились, викристалізувались і навіть набули незворотного характеру [7, с. 80-85.].

Перший індикатор реалізації національної економічної безпеки країни – це знецінення національної валюти. Через здешевлення гривні сукупна вартість потенціалу країни в рамках світового господарства зменшилася наполовину. Крім того, внаслідок

девальвації національної валюти значно подорожчав імпорту товарів, особливо енергоносіїв, у перерахунку на гривні. У 2005 році влада заговорила про потребу зміцнення гривні, оскільки за роки її існування вона знецінилась у 3 рази [3]. У 2008 році ініціатива ревальвації гривні повторилась, проте на відміну від 2005 року погіршилася ситуація з платіжним балансом. Якщо в 2005 році було позитивне сальдо платіжного балансу 6,9 млрд. дол., то в 2008 році стало негативне – 13 млрд. дол. Тому в 2009 році при дефіциті платіжного балансу ревальвація гривні обернулася її девальвацією.

Більш того, швидка девальвація національної валюти, залежність від імпорту, війна та втрата території, підвищення комунальних тарифів, цін на паливо та їжу спричинили зростання і втрату довіри населення до гривні. Цикл кризи 2008-2010 років повторився, однак з більшим розмахом. Гривня знецінилась на 93,5 % у 2014 році та на 34 % – у 2015 році. Оскільки підґрунтя для заміни активів було закладене ще кризою 2008-2010 років, цього разу небезпечна динаміка набрала більшої швидкості.

Другий індикатор реалізації економічної безпеки – це підвищення рівня інфляції. Високий рівень інфляції швидко підриває купівельну спроможність, руйнує підприємницьке середовище країни і не дає розвиватися стратегічним проектам [1]. Представники влади не ділилися своїми прогнозами щодо рівня інфляції. І ось нещодавно голова Національного банку Валерія Гонтарева досить обережно озвучила думку з цього приводу: у 2015 році зростання споживчих цін складе близько 17 %, а у 2016 році інфляція не перевищить однознакового рівня. Вона розповіла, що, за оцінками регулятора, у другому півріччі 2015 року очікується уповільнення інфляції, оскільки більшість інфляційних чинників спрацювали у першому півріччі.

На рівень інфляції наступного року великий вплив матимуть показники року поточного. Це й швидка девальвація, яка вже проявилася в інфляції. Наступний шок пов'язаний з подорожчанням житлово-комунальних тарифів. Зараз тарифи змінені, а проявиться це починаючи десь із жовтня-листопада. Трохи згладити ситуацію може те, що очікується непоганий врожай, а тому найближчим часом зростання цін на продукти харчування не очікується. Ще один шок – початок опалювального сезону. Ось це три шоки, які, судячи з усього, призведуть до того, що наприкінці року отримаємо інфляцію на рівні 16-17 %.

Третій індикатор реалізації національної економічної безпеки – зменшення золотовалютних резервів Національного банку України. Золотовалютні резерви Національного банку зменшилися до \$ 5,6 млрд. Їх динаміка в поточного році в значній мірі обумовлена здійсненням платежів уряду і Національного банку з погашення і обслуговування державного та гарантованого державою боргу в іноземній валюті, в тому числі Міжнародного валютного фонду.

За даними Національного банку України, інтервенції Національного банку з продажу іноземної валюти склали 651,3 млн. дол., з яких 560,4 млн. дол. було продано по адресних інтервенцій. Обсяг інтервенцій з купівлі валюти склав 144,7 млн. дол. Надходження коштів на користь уряду від розміщення облігацій в звітному місяці склали 298,3 млн. дол. При цьому в Національному банку відзначили, що обсяг резервів є достатнім для виконання зобов'язань і поточних операцій уряду і Національного банку України в короткостроковій перспективі [9].

Четвертий індикатор реалізації національної економічної безпеки – це зростання боргової залежності. У 2008 році зовнішня боргова залежність країни виросла на 40 %, а внутрішня заборгованість – на 60 %. У 2010 році запозичення уряду шляхом випуску облігацій внутрішньої державної позики виросли в 2,5 рази й досягли 70 млрд. грн. До того ж основним покупцем облігацій внутрішньої державної позики примусово став Національний банк України: пакет облігацій за рік виріс в 5 разів [7]. Активними покупцями облігацій внутрішньої державної позики стали комерційні банки. Зважаючи на високу дохідність і незначні ризики (є ж гарантія уряду), банки скоротили кредитування національної економіки країни, а кошти направили на купівлю облігацій внутрішньої державної позики.

Особливої уваги заслуговує ситуація із запозиченнями Міжнародного валютного фонду. За 10 років (1994-2004) країна отримала від Міжнародного валютного фонду 3,9 млрд. дол. і в 2005 році достроково погасила 1,6 млрд. дол. У 2009 році уряд за 10 років знову запросив кредит Міжнародного валютного фонду та отримав згоду на 16,4 млрд. дол. – безпрецедентна для країни сума. У 2010 році кредит був наданий на погашення бюджетного дефіциту і на сплату заборгованості. Але, за умовами Міжнародного валютного фонду, кредити надаються на підтримку платіжного балансу. За 2010-2012 роки заборгованість перед Міжнародним валютним фондом виросла в 25 разів.

У 2014 році загальний зовнішній борг країни склав майже 53 % валового внутрішнього продукту. Починаючи з 2005 року держава жила не за рахунок економіки, а за рахунок зовнішніх запозичень. На сьогоднішній день 42,9 % залежності бюджету від валового внутрішнього продукту, це залежність держави від боргових зобов'язань. У 2015 році показник складе 804 млрд. грн., це 53 % від валового внутрішнього продукту країни, тоді як гранично допустимий рівень за показниками Міжнародного валютного фонду має складати не більше 60 %. За словами економістів, 10 % державного бюджету йде на обслуговування сплати відсотків по боргам, а в 2015 році країна приростить 129 млрд. грн. боргу за рахунок росту курсу долара.

П'ятий індикатор реалізації економічної безпеки – спад інвестиційних можливостей. Важко назвати показник, який би краще характеризував ситуацію в економіці, ніж інвестиційний рівень. Спад інвестиційних можливостей – це сигнал початку фінансово-економічної кризи. Активне інвестування – реальна ознака виходу з кризи. Це сталося і в Україні, але поки що в першому варіанті. Падіння темпів приросту інвестицій в основний капітал господарства почалося ще у 2005 році. Уже тоді це було сигналом про насування економічної кризи, а далі сигнали були ще тривожніші. У 2008 році обсяги інвестицій в країні знижувалися щоквартально. Середній приріст інвестицій за період 2005-2010 роки становив всього 0,9 % або у 20 разів нижчий, ніж у 2000-2004 роки (20,7 %). Інвестиції скоротилися по всіх джерелах фінансування та найбільше – з боку приватних інвесторів [3, С. 36-45].

Експерти наголошують, що якщо говорити про виведення національної економіки з рецесії та її подальший розвиток, іншого джерела коштів, ніж інвестиції, не існує. Неможливо забезпечити стійке зростання тільки за рахунок міжнародних позик. А саме це намагається зробити уряд за допомогою кредиту Міжнародного валютного фонду. Уряд повинен не збільшувати зовнішній борг, а негайно кинути всі сили на повернення інвестора в Україну. Якщо це не вдасться, країну очікує грецький сценарій.

За інформацією Державної служби статистики України, у 2014 році у вигляді інвестицій в Україну надійшло практично 46 млрд. дол. Жоден світовий банк не зможе надати кредит такого розміру. Це якщо не згадувати про те, що на ці гроші не нараховуються відсотки та їх не потрібно повертати. Крім того, інвестиції безпосередньо надходять у реальний сектор економіки й приносять економічний ефект:

відраховуються податки, створюються робочі місця, сплачуються зарплати [9].

Шостий індикатор реалізації національної економічної безпеки – це нецільове управління грошовими потоками. Внаслідок чого не перекриваються канали відтоку коштів у тіньову сферу, розосередження фінансових ресурсів приводить до розпиленості і обумовлює неефективне використання, суб'єкти господарської діяльності країни не захищені від втрат, спостерігається низька ефективність використання бюджетних коштів через затримку руху.

Окрім того, не існує комплексного й цільового підходу до концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках економіки. Зокрема, відома важливість паливно-енергетичного комплексу, який включає вугільну промисловість, нафтогазовий комплекс, електростанції. Але розосередження коштів по різних структурах не дозволяє оперативно управляти грошовими потоками [6]. Тому подальша концентрація ресурсів – одне з напрямків удосконалення управління грошовими потоками.

Отже, проаналізувавши основні причини виникнення і розвитку кризових ситуацій, які викликають загрозу безпеці національного господарства, можна з упевненістю сказати, що сучасний стан національної економіки не повною мірою сприяє забезпеченню стабільної економічної безпеки держави. Майбутнє економічної безпеки України неможливо без нової економічної політики. Необхідно прорахувати, який рівень монетизації потрібен для відновлення, розвитку і розширення виробництва національного господарства. Також важливо встановити пріоритети розвитку, яких сьогодні Україна не має.

Але більшість вітчизняних експертів все-таки налаштована оптимістично: українська економіка впала під впливом світових тенденцій й тепер, коли світ почав видужувати, національній економіці нікуди від цього дітися. Слід боятися не другої хвилі світової фінансової кризи – вона вже країну зачепити не може, для країни й так закриті міжнародні фінансові ринки, вже кілька років не можливо залучити там кошти. Сама більша загроза – це бюджетний дефіцит. Поки країна не позбудеться грошей Міжнародного валютного фонду, буде існувати небезпека банкрутства і галопуючої інфляції. Проте українська економіка слідом за всім світом показує перші ознаки видужання, однак процес відновлення обіцяє бути довгим та болісним [8].

Якщо успіхи українського експорту прямо залежать від самопочуття інших країн, то швидкість видужання фінансового і банківського сектору в руках самих українців. Західні банки, які активно ввійшли в український ринок, не всі покинули українські підрозділи. Без допомоги європейських банків, які продовжували вливати капітал в українських «дочок», в Україні було б на десяток більше проблемних банків і ніяка допомога Міжнародного валютного фонду не допомогла б.

Національний банк України посилює правила на фінансовому ринку та банківським структурам прийдеться вже в найближчому майбутньому шукати кошти для докапіталізації. Залучити іноземний капітал у ті банки, де його ще немає, навряд чи буде легко: західні інвестори відносяться до України з долею побоювання. Банкірам прийдеться самим справлятися – чи продавати бізнес, або об'єднуватися. У підсумку кількість банківських установ скоротиться, відбудеться концентрація капіталу.

Крім того, для зміцнення позицій Національному банку України потрібно підвищити вимоги до роботи тимчасових адміністрацій у проблемних банках, адже часто гроші, видані на рекапіталізацію, йдуть не по призначенню. На думку експертів, імовірність того, що друга хвиля світової кризи захлисне банківський сектор країни, багато в чому залежить від Національного банку України та його поведінки на фінансовому ринку. Найближчим часом немає надії на відновлення кредитування економіки національного господарства. Але відсутність «очманілих» кредитних грошей в національній економіці допоможе приборкати інфляцію.

Більшість економістів вважає, що динаміка економічної активності буде V – образною, припускаючи швидке повернення до росту. Але є й ті, хто думає, що вона буде носити U – образний характер, тобто після декількох кварталів швидкого зльоту протягом, принаймні, двох років ріст стане анемічним та без вираженої спрямованості. Є ризик і W – образної рецесії з подвійним спадом. Вона трапиться, якщо уряд через бюджетні дефіцити піднімуть податки, але не скоротять витрати та не приберуть надлишки ліквідності, тим самим підірвавши процес відновлення [4, с. 99-106].

Але українська економіка набагато пізніше інших країн почала входити в кризу, й, відповідно, вихід із кризи також буде з деяким запізненням. До цього періоду варто додати ще пару років. На загальному негативному фоні багатьом українським суб'єктам

господарювання вдалося добитися суттєвих грошових вливань у бізнес та реструктуризувати борги. Крім того, українські бізнес-активи продовжують викликати великий інтерес у західного бізнесу. Він підкріплений суттєвим зниженням їх вартості та девальвацією гривні. Кінець 2015-2016 років, по оцінкам аналітиків, для українських компаній може стати часом активізації на ринку злиття або поглинань. Зокрема, ознаки видужання світової економіки вже виглядають правилом, чим виключенням.

Щоб врятувати світову економіку від краху, уряди багатьох держав прийняли і реалізували програми по стимулюванню національної економіки. Але вони вже починають думати, як ці заходи скорочувати. Більше всіх цією ідеєю зацікавилися США. На тлі перших ознак росту тут почали говорити про те, чи стоїть вливати в національну економіку всі \$ 737 млрд., обіцяних у рамках антикризової політики Вашингтона. А глава Державного казначейства США Т.Ф. Гайтнер призвав своїх колег з інших країн вже зараз зайнятися розробкою того, як вони будуть виходити з політики антикризової підтримки. Але замість єдиного підходу на саміті G 20 Т.Ф. Гайтнер добився протилежного ефекту. У Європі США змогли знайти підтримку тільки в особі Німеччини, інші – категорично «проти».

Позиція США пояснень не вимагає, бо розширення балансу Федеральної резервної системи, зниження процентних ставок до нуля, а також стабілізація економіки створили умови для ослаблення американського долара. А це, разом зі значними антикризовими вливаннями в національну економіку, сприяє посиленню інфляційних тисків. Але у тих, хто «проти», також аргументація. Історія ХХ ст. підкинула світу, принаймні, два приклади, чому припиняти стимулювання національної економіки краще пізно, чим рано [5].

На думку К. Ромер, глави Групи економічних радників при Б. Обамі, стрімке, а головне – занадто раннє скорочення фіскальних або монетарних методів стимулювання американської економіки в середині 1930-х років стало причиною того, що в 1937 році її накрила друга хвиля рецесії. І той же механізм став причиною того, що після рецесії 1990-1991 років Японія не відновила ріст, а поринула в тривалу стагнацію [2, с. 45-56].

Саме тому опозиціонери ідеї Т.Ф. Гайтнера панікують, вони бояться, що відкликання державної допомоги стане поганим сигналом для національних ринків. На думку аналітиків, якщо одна країна підніме процентні ставки, це може викликати перетікання інвесторів з

економік інших країн в національну економіку цієї держави. А оскільки бар'єри для перетікання капіталу між країнами сьогодні практично відсутні, підвищення процентної ставки може переорієнтувати міжнародні фінансові потоки за лічені дні. На думку Б. Емота, головного редактора «The Economist», продовжувати підтримувати економічний ріст країнам Заходу треба ще, принаймні, два-три роки. При цьому єдність у цьому питанні із країнами Заходу проявили і країни Сходу.

Тому сьогодні у світі існує два типи країн. Ті, для яких питання про перехід на звичні методи роботи національної економіки ставити занадто рано. І ті, які ще до світової кризи страждали від високих темпів інфляції, а антикризові програми стимулювання економіки лише підсилили «страждання». Серед перших – США, Великобританія, Франція, Німеччина. Країни Азії, Східної Європи, Близького Сходу, Росія і Україна належать до другого типу. Країни Сходу влили у свої економіки значні суми, що загрожує збільшенням темпів інфляції, а в деяких країнах, й перегрівом національних економік.

І все-таки країни Східної Європи та Азії поки не збираються припинити підтримку економіки. Наприклад, чиновники Південної Кореї, що зіштовхнулася з загрозою перегріву національної економіки, говорять, що поки валовий внутрішній продукт росте за рахунок вливання в економіку державних грошей. Приватні інвестори себе ще не проявили, тому думати про відмову від антикризової стратегії Сеулу поки зарано.

Але ще більше азіатські країни не хочуть припинення державної підтримки економіки західними країнами. За результатами саміту G 20 представники від Бразилії, Індії і Китаю підписали спеціальне комюніке. «Занадто рано говорити про кінець кризи, – говориться в ньому. – Майбутнє глобальної економіки все ще неозначено, економічній і фінансовій стабільності ще загрожують суттєві ризики та небезпеки». Ці країни побоюються, що в результаті передчасного припинення стимулювання економіки розвинені ринки накриє хвилею кризи, наслідки якої – як й на початку нинішньої кризи – ринки, що розвиваються, випробують на собі.

Отже, досягнення економічної безпеки через механізм впровадження макроекономічних заходів не може бути завданням органів державної влади. Кінцевою метою реформ має стати розбудова держави, спроможної забезпечити як конкурентоспроможність

національного господарського комплексу на світовому ринку товарів й послуг, так і стале зростання добробуту громадян країни. Серед причин, що перешкоджають досягненню цієї мети і обумовлюють кризові процеси в економіці національного господарства, експерти називають різнопланові чинники. Але головною причиною невдач на шляху економічного реформування в країні слід шукати в переоцінці можливостей саморегулювання ринкової системи та недостатньо ефективного державного управління в цій сфері. Останні світові події підтвердили правомірність такого висновку.

Існуюча в Україні галузева структура господарського комплексу, роль та місце державного управління в цій системі, не повною мірою відповідають завданням забезпечення національної економічної безпеки і сталому розвитку національної економіки країни. Ситуація, коли близько 40 % надходжень до державного бюджету залежить від світової кон'юнктури, є прямим викликом економічному суверенітету країни. Відкритість економіки не супроводжується механізмами захисту внутрішнього ринку та заходами його розвитку [7].

У критичний для національної економіки період інститути державної влади не демонструють узгодженості планів або дій. У Стратегії національної безпеки України зазначається: «Поряд з реалізацією державної політики стимулювання експорту потрібно забезпечити випереджувальне розширення внутрішнього ринку, уникнення критичної залежності національної економіки країни від кон'юнктури світових ринків».

Зовнішньополітичний вектор розвитку країни часто входить у протиріччя з зовнішньоекономічними потребами господарського комплексу. Крім вступу до Світової організації торгівлі, немає істотних здобутків у євро інтеграційній стратегії України. «Політика сусідства», запропонована Європейським Союзом для країни, фактично перекреслює перспективи її повноцінного входження до відкритого європейського ринку. Тому політична стратегія країни має коригуватися у напрямі підтримки національних економічних інтересів на світових ринках і пошуку «ніш» для українського товаровиробника. У процесі створення нової економіки національного господарства пріоритетними будуть такі заходи щодо формування надійного механізму забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності:

вживання потрібних заходів по збереженню і розвитку науково-технічного, технологічного та виробничого потенціалу, перехід до

економічного росту шляхом підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції;

створення умов для стійкого і постійного економічного зростання, а також забезпечення середньорічних темпів збільшення валового внутрішнього продукту країни на 6-7 %;

збільшення обсягів виробництва та експорту галузей національного господарства, а також темпів росту інвестицій в основний капітал національної економіки;

збереження макроекономічної стабільності в країні шляхом забезпечення прийнятних бюджетних дефіцитів (2-3 % від валового внутрішнього продукту), ефективне управління державним боргом і забезпечення рівня інфляції, який не перевищує 8 %;

забезпечення ефективної реалізації бюджетної системи країни, визначення пріоритетних галузей і секторів національної економіки, створення вигідних умов для їхнього розвитку, а також розробка та застосування ефективних заходів боротьби з корупцією, злочинністю та тіньовою економікою;

створення сприятливих умов для суб'єктів національного господарства, стимулювання і залучення місцевих та іноземних інвестицій, а також розробка або впровадження заходів по просуванню вітчизняних товарів та послуг на закордонні ринки;

розвиток виробництва товарів або послуг, заснованих на передових, наукоємних чи екологічно чистих технологіях зі зниженим споживанням сировини та енергії, що роблять конкурентоздатними галузі національного господарства України.

Таким чином, суперечливість багатьох теоретико-методологічних аспектів потребує теоретичного обґрунтування і розробки цілої низки нових категорій, критеріїв або індикаторів, що дадуть змогу описати і проаналізувати базисні тенденції економічної безпеки і систему заходів щодо її забезпечення. Лише поєднання теоретичних засад і концепцій з практичними діями дасть можливість створити надійний механізм забезпечення економічної безпеки України та суб'єктів національного господарства.

До того, при реалізації зазначених пропозицій головна роль повинна відводиться інноваційному управлінню національною економікою і механізмам її реалізації, що має забезпечити економічну безпеку всіх учасників процесу завдяки налагодженому інноваційному механізму економічного управління суб'єктами національного господарства.

Наукове видання

ІННОВАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Монографія

Під редакцією докт.екон.наук, проф. Фролової Л.В.

Підписано до друку 23.11.2015.

Формат 60x84/16. Ум. др. арк. 30,75

Тираж 300 прим. Замовлення №02-11/16-34

Видавництво «Діонат» (ФО-П Чернявський Д.О.)

пр. 200 річчя Кривому Рогу, 17, (зуп. «Спаська»),

тел.: (056) 440-21-63; 404-05-92.

Свідоцтво ДК 3449 від 02.04.2009 р.

www.dionat.com

